

Una visió nova de Lluc

Sempre hem llegit a Lluc com un Evangeli i els Fets dels Apòstols com un altre llibre diferent. Però ara, una nova traducció de Josep Rius Camps i Jenny Read-Heimerdinger aplega aquests dos textos en un sol volum. El treball basat principalment en la versió del text de Lluc conservada en el Còdex Beza, els ha portat a concloure que es tracta d'un sol text d'un sol autor. Així es presenten traduïts al català a 'Lluc. Demostració a Teòfil. Evangeli i Fets dels Apòstols segons el Còdex Beza' (Fragmenta). La novetat d'aquest plantejament justifica una conversa amb els dos traductors. Aquest febrer, l'obra ha estat distingida amb el Premi Ciutat de Barcelona.

L Enric Muñarc / Pere Prat a publicació de la doble obra de Lluc en un sol volum (Evangeli i Fets del Apòstols), escrits l'un per l'altre, amb el títol *Demostració a Teòfil* ha tingut un ample ressò. La tradició li havia fet una mala passada als Fets dels Apòstols separant-los com si fossin d'un gènere diferent, un llibre històric. De fet, l'autor no li va posar cap títol considerant-lo simplement continuació del relat. La primera que es publica en aquesta forma és l'edició catalana, una mostra de valentia i generositat dels autors i dels editors."

—Comencem pel principi. Què és un còdex, i per què i com s'han produït aquestes diverses versions...

Jenny Read-Heimerdinger. —Els autors del Nou Testament van escriure en grec perquè era la llengua de l'Imperi. Encara que els romans van conquerir l'Imperi al segle I abans de Jesús, la llengua grega continuava com la llengua franca d'aquella regió. Nosaltres, però, no tenim cap text autògraf, només tenim còpies dels manuscrits fets per ells o els seus escribes. I aquestes còpies, almenys fins al segle II, no havien de ser sempre exactes, tenien certa llibertat de modificar una mica segons les comunitats on es copiaven els manuscrits. És per això que en la majoria dels manuscrits grecs dels cinc primers segles, tot i tenir una forma de text similar, s'hi troben també múlti-

ples variants. Això no vol dir que canviéssim l'ensenyament o de doctrina, o de persones, o d'esdeveniments, però sí que podien canviar la perspectiva o l'enfocament. La llengua grega té molts recursos per expressar tots aquests aspectes narratius. Les partícules per a connectar les sentències, l'ordre de les paraules, en grec pot ser molt més variat; o l'alternança de noms i pronoms per referir-se a personatges.

Així, avui tenim molts d'aquests manuscrits gairebé tots en forma de llibre o còdex: fulles de paper com a suport d'escriptura, format a base de tires juxtaposa-

EN L'AMBIENT JUEU LES ESCRITURES TENIEN LA NECESSITAT DE MODIFICAR-SE SEGONS LA COMUNITAT

des d'aquesta planta; o de pergami fetes de pell de bestiar, netes de pèl, estirada i preparada per a poder-hi escriure. Aquests còdexs eren els llibres antics abans de la invenció de la impremta, per diferenciar-los dels *rotllos*. La majoria, per exemple, dels manuscrits que es van descobrir a la Mar Morta són *rotllos*. Del Nou Testament quasi tots els manuscrits que tenim són en forma de còdex escrits sobre *paper* o *pergamí*.

—Si l'Escriptura és paraula revelada, i ens trobem amb textos amb mils de

JENNY READ-HEIMERDINGER (Beverley, Regne Unit, 1950) és membre investigador de la Universitat de Bangor on va ser professora de Nou Testament (1999-2008). Un cop acabada la seva tesi doctoral sobre el llenguatge dels Fets segons el Còdex Beza (1994) i va escriure en col·laboració amb Rius-Camps una gran obra en quatre volums *The Message of Acts in Codex Bezae. A Comparison with the Alexandrian Tradition*. Imparteix cursos sobre grec i crítica textual del Nou Testament en diverses ciutats del món. El seu treball se centra en investigar com el llenguatge és utilitzat dins el context, a través de l'estudi de la situació històrica dels esdeveniments del Nou Testament, en els coneixements dels manuscrits i còdexs, en la tècnica minuciosa de la llengua coneguda com l'anàlisi del discurs. Això l'ha portat, a la vegada, a interessar-se pel substrat jueu del Nou Testament.

variants... ¿en què quedem? ¿no és intocable la Paraula de Déu?

Josep Rius-Camps. –Hi ha variants que són merament estilístiques. A Alexandria, per exemple, el grec de l'Evangeli de Marc els semblava massa dur i senzill. Per això, els copistes, introduïren petites variants en les partícules o canviaren l'ordre de les paraules.

J. Read-Heimerdinger. –Cal saber que al començament el Nou Testament no era Escriptura sagrada. No sé fins a quin punt els autors tenien consciència de continuar l'Escriptura, però a més, en l'ambient jueu en què va viure Jesús i els deixebles les Escriptures tenien la necessitat de modificar-se segons la comunitat. Es deien: “la Paraula de l'Escriptura és Paraula de Déu, Déu és un Déu vivent i parla amb una veu que s'ha de poder entendre”. Aquesta escriptura en hebreu quan parla de coses que no coneixem s'ha d'actualitzar.

Sembla que, almenys fins al final del segle II, els documents del Nou Testament mantenien la mateixa perspectiva jueva. I Jesús també ho va aplicar. Jesús interpretava l'Escriptura i citava, per exemple, paràfrasis en arameu i no citava sempre segons l'hebreu. En el món jueu d'aquella època no tenia tanta importància el text escrit com la tradició oral. Quan la tradició oral transmet el text, ja el transmet actualitzat a la nova situació. És possible fins i tot que més endavant aquesta interacció entre el text escrit i la tradició oral arribés al text escrit.

El que passa és que nosaltres no tenim cap recull de tradicions orals dels escrits bíblics dels primers temps, fora dels apòcrifs..., la mateixa diversitat de còdexs representaria una mica tradicions orals diferents. Però aquestes diferències més aviat obeeixen a problemàtiques de comunitats de llocs diferents, de mentalitats diferents. Cada un d'ells ha introduït petits canvis que després s'intercanviaran entre les grans esglésies.

–Hi ha més d'un centenar de manuscrits per als evangelis. ¿Per què heu privilegiat el Còdex Beza?

J. Rius-Camps. –Hem privilegiat aquest còdex per una casualitat històrica. Aquest còdex va quedar aïllat a Lió després que, segons la nostra interpretació de les dades, uns missioners se l'enduguessin de l'Àsia Menor i de Frígia al començament del segle II D'això en tenim constància en la carta dels màrtirs de Lió i Vienne. Aquests missioners quan van anar a evangelitzar les Gàl·lies es van endur, com és lògic, el manuscrit dels quatre evangelis i probablement també dels Fets dels Apòstols. I com que és un lloc geogràfic aïllat de les grans línies comercials de Roma, Alexandria, Antioquia, Grècia..., gairebé no va sofrir influències d'altres esglésies. A més, el

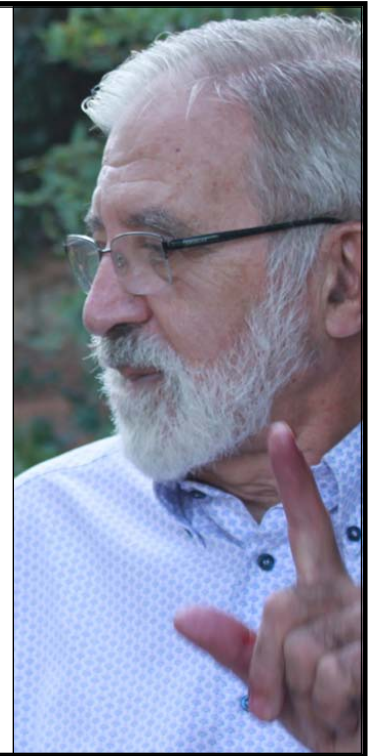
còdex que es van endur era grec i, com que la gent no l'entenia, van haver de compondre un còdex bilingüe grec/latí. De fet, és el còdex bilingüe més antic que tenim dels Evangelis i dels Fets. Òbviament, el que llegien i comentaven era el text llatí. El text grec que es trobava en la columna de l'esquerra, en no comentar-se, es va mantenir pràcticament inalterat. En canvi, la columna llatina sí que ja ha estat influenciada per les altres antigues versions llatines, les hispàniques, les africanes o les itàliques. Aquest fenomen és molt important perquè ens permet aproximar-nos a l'original grec del Còdex Beza gairebé fins a començaments del segle II.

—¿Què sabem de Lluc i de Teòfil?

J. Read-Heimerdinger. —Tenim el costum de llegir l'obra de Lluc com si fos dos llibres molt diferents, l'Evangelí que com els altres evangelis narra la història de Jesús, la seva vida, mort i resurrecció, i després un altre llibre que és el llibre dels Fets que narra la història de l'església primitiva. Segons una tradició inveterada, l'autor dels dos llibres era *Lluc*, un nom tradicional. Però, de fet, no se sabia qui era, només que era el mateix autor dels dos llibres perquè repeteix el nom de Teòfil, l'adreçat, en la introducció del segon llibre. Pensaven que era un pagà molt ben format, que parlava un grec molt bo i que escrivia a un tal *Teòfil* a qui s'adreçava amb el títol de "excel·lentíssim", és a dir, un senyor no jueu de nivell social molt alt.

Però, a partir dels anys setanta, amb la descoberta dels manuscrits del Mar Mort, es va incrementar molt l'interès per l'estudi del judaisme. I es van trobar que en els dos llibres de Lluc hi ha tantes al·lusions a tradicions i ensenyances jueves que podria ser que més aviat Lluc fos un jueu instruït i no pas un pagà, com s'havia anat dient.

JOSEP RIUS-CAMPS (Esparraguera, 1933) és doctor en Teologia per la Pontificia Universitat Gregoriana de Roma (1959) i en Teologia Oriental pel Pontifici Institut Oriental (1962) i becari de la Fundació Alexander von Humboldt (Alemanya, 1963-1966). Professor assistent en la Universitat de Múster (1969-1971). Professor convidat per el Pontifici Institut Oriental i en l'Augustinianum de Roma (1972-1979) i professor ordinari en la Facultat de Teologia de Catalunya (1978-2002) i emèrit des de 2003. Va començar el seu treball d'investigador amb els pares pre-nicens Orígenes, Pseudoclementines, Ignasi d'Antioquia..., cronològicament ha anat *retrocedint* de mica en mica fins arribar a immergir-se en l'estudi dels textos del Nou Testament, especialment l'obra de Lluc i darrerament també l'Evangelí de Marc.

Doncs bé, en el Còdex Beza es comprova que moltes variants són referències a tradicions jueves, i a vegades tradicions orals del primer segle que només es troben més tard en els escrits dels rabins jueus, o bé al·lusions a les Escriptures en grec o en hebreu, o bé al·lusions a les paràfrasis en arameu que s'anomenen els *Targums*. Aquesta exegesi característica jueva es troba precisament en les variants del Còdex Beza, mentre que no es troba tan clarament en els altres manuscrits. Per exemple, els jueus diuen que tota la història d'Israel es troba ja en la Torà, que tot el que passa després a Israel és una reactualització d'un esdeveniment de la Torà, i el que ha de fer l'historiador jueu és buscar l'esdeveniment de la Torà que permeti explicar i interpretar el present esdeveniment. Aquest és precisament l'ús que fa Lluc de les Escriptures jueves, segons el text tal com el llegim en el Còdex Beza.

J. Rius-Camps. –Aquí podríem posar l'exemple del passatge dels deixebles d'Emmaús... Casualment ens vam adonar que existia una variant curiosa. En comptes del familiar nom *Emmaús*, el Còdex Beza llegeix *Ulammaus*. I aquest nom ha estat identificat com el lloc on Jacob tingué el somni d'una escala entre el cel i la terra i al qual va donar el nom de Betel (Gènesi 28,19). Hi ha diversos paral·lelismes entre el relat de Jacob i el relat dels dos deixebles en l'Evangeli de Lluc. Aquest variant d'*Ulammaus* ens fa veure com precisament l'escena dels deixebles d'Emmaús és una actualització dels fets de Jacob en el Gènesi, recrea l'escenari que es troba ja en les seves Escriptures (el que els cristians en diem Antic Testament).

Però, a més, això mostra que Lluc quan escriu *Ulammaus* pensa com un jueu. És a dir, per a justificar l'esdeveniment de la resurrecció de Jesús i la seva revelació als deixebles com formant part de la Història d'Israel, cerca en la Torà algun esdeveniment que l'ajudi a interpretar-ho. I l'autor de l'Evangeli de Lluc segons el Còdex Beza fa aquest lligam a fi de poder interpretar la història de la revelació de Jesús després de la seva mort creant una clara al·lusió als fets del patriarca Jacob.

–En la nostra tradició venim llegint uns textos i relats molt definits i estereotipats. ¿Ens estranyarà veure una traducció del text diferent, amb uns matisos nous i enfocaments diferents?

J. Rius-Camps. –Des d'un punt de vista canònic no hi ha cap problema. Aquest còdex és tan vàlid com qualsevol altre, com el Còdex Vaticà, el Sinàitic, com el mateix text *ecclèctic* que fem servir i que no existeix com a tal en cap manuscrit ja que és un text híbrid (barreja de varis còdexs). Creiem, però, que el Còdex Beza reflecteix uns punts

de vista jueus corresponents a una data de la seva redacció molt primerenca, un temps en què els fets referents a Jesús i als seus seguidors encara es consideraven com a part del relat viu dels jueus com a poble de Déu, més que no pas el començament d'una comunitat nova i separada.

J. Read-Heimerdinger. –Hi ha una altre característica del Còdex Beza. Lluc, segons el Còdex Beza, més aviat és un autor crític envers els apòstols, els deixebles més significatius. Però sobretot la seva crítica està feta des del punt de vista d'algú que està a dins, i en termes jueus. Això, i els punts de vista jueus que reflecteix, ens permeten dir que aquests dos volums constitueixen una sola obra i que es complementen. Aquesta és una gran novetat.

DES D'UN PUNT DE VISTA CANÒNIC NO HI HA CAP PROBLEMA. AQUEST CÒDEX ÉS TAN VÀLID COM QUALESEVOL

J. Rius-Camps. –Cal escoltar el que han dit els grans biblistes i se'n pot treure molt de profit. Però si vas directament al text en profunditat no pots seguir exactament els canons de la l'exègesi que s'acostuma fer. Molts autors rellisquen per damunt del text. I si et limites a fer una lectura superficial dels Fets del Apòstols, no t'adones que Lluc no escriu pas una història de l'església primitiva, sinó que el que està fent és un relat de les dificultats que tenien els deixebles per comprendre Jesús. Veus que, a mesura que ells van superant les dificultats, Lluc deixa de parlar-ne. Aquesta manera diferent de llegir el llibre ens permet comprendre millor les dificultats que tingué Teófil per poder acceptar que Jesús fos el Messies i la manera pedagògica com Lluc l'ajuda a acceptar-ho

insistent en el fet que els mateixos deixebles també van tenir-ne per acceptar-lo, tant en vida com després de mort i resuscitat.

–¿Quines són aquestes dificultats que van tenir els deixebles?

J. Rius-Camps. –En el segon volum, per exemple, es fa referència a la constitució de les primeres comunitats: la de Jaume a *Jerusalem* o la de Joan-Marc (a casa de la Maria) de *Jerosòlima*, ben diferent, o l'església (o comunitat) d'Antioquia, la primera comunitat que s'anomena cristiana. Però, a més, veiem que en l'entremig se'ns proposa un gran tríptic de personatges reals (per a Lluc tots els personatges que tenen nom són reals) on ens parla de la conversió de Felip, Saule i Simó Pere. Cadascun d'ells representa un estament diferent. Felip representa l'estament dels creients jueus de parla grega; Saule representa l'estament farisaic; i Simó Pere representa l'estament dels apòstols i dels creients de parla aramea.

–No parlem d'Evangeli sinó d'una Demostració a Teófil ¿Què és el que Lluc pretenia demostrar?

J. Rius-Camps. –Lluc mateix ho diu en el començament del segon llibre: "El primer volum el vaig compondre sobre tot allò, oh Teófil, que Jesús va fer i ensenyar..." Són, per tant, dos volums que estan íntimament enllaçats, molt ben relligats. Tenen com una espècie de frontissa al final del primer volum (Lluc 24) i al començament del segon (Fets dels Apòstols 1) on es repeteixen una sèrie de temes. A partir del moment en què considerem que és una obra única, no li podem assignar ni el gènere evangeli ni el gènere històric. Els evangelis, abans de ser escrits, van ser proclamats... Llavors, ¿quin gènere té l'obra de Lluc? I aquí és quan entrem a fons en la figura de *Teófil*, en la qual a penes si s'hi ha entrat.

Quan treballàvem en el nostre comentari, un bon dia vam llegir un article de Richard H. Anderson que proposava precisament que aquest Teòfil de Lluc podria ser el fill d'Annàs, summe sacerdot entre els anys 37 i 41. Aquesta hipòtesi, a mesura que la verifiquem, ens adonem que té moltes possibilitats. Per exemple, molts comentaristes consideren que Teòfil és un personatge important, que és un pagà. Altres diuen que és només un personatge que designa a la comunitat creient (Teòfil = l'amic de Déu), un personatge fictici. Pel que fa al nom de Teòfil, segons el treball d'Anderson, seria l'únic nom jueu que es troba entre el primer segle abans de Crist i el segle primer després de Crist. I en tenim constància en la llista de summes sacerdots que ens ofereix Flavi Josep. I pel que fa a l'"excel·lentíssim", Lluc usa quatre vegades aquest títol, i per tres vegades l'aplica a dos governadors romans Fèlix i Fest. Per tant, quan el refereix a Teòfil vol dir que es tracta d'un personatge tan important com ho són els governadors romans.

D'altra banda, si es llegeix des d'aquesta perspectiva, ens adonem que l'obra de Lluc està plena de personatges importants, molt més que els altres evangelis. Hem identificat 50 noms de personatges importants. Per tot això, per trobar un gènere literari que pugui englobar els dos llibres, ens ha semblat que el gènere que millor s'hi acosta per definir la intenció de Lluc en escriure aquesta obra és *Demostració*.

—*I ¿com s'estructuren els dos volums?*

J. Rius-Camps. —L'objectiu del primer volum seria presentar la figura de Jesús com a model. Seria un model que Lluc ha anat a pouar en testimonis oculars, sobretot Marc, probablement Mateu i altres testimonis, responen a la pregunta que li havia plantejat *Teòfil* en saber que Jesús, rebutjat pels dirigents i

pel poble d'Israel, és el Messies. I Lluc li insisteix que tampoc els deixebles el varen comprendre encara que no l'haguessin rebutjat del tot: Pere el negà, Judes el traí, i els altres van fugir. El primer volum acaba amb el relat de la resurrecció i ascensió de Jesús, reiterant la total incomprensió dels onze.

En el segon volum, d'una manera

LES MATEIXES DIFICULTATS QUE TENIM AVUI LES TENIEN ELS APOSTOLS. HO HEM IDEALITZAT

pedagògica, a fi que *Teòfil* arribés a comprendre que, malgrat hagués acabat penjant d'un fustot, Jesús era el Messies, fa un seguiment de prop d'aquells deixebles, comunitats o esglésies que ostentaven la representació dels diversos corrents que integraven el cristianisme primitiu. Fa un seguiment en especial dels deixebles que tenen ja molt de nom, com són Felip, Saule i Pere, i ho fa perquè Teòfil vegi com han anat canviant fins a arribar a comprendre Jesús. A mesura que aquests personatges es converteixen, Lluc deixa de parlar-ne. Senyal que no estava interessat en fer una biografia històrica, sinó que el seu interès eren les lliçons que es desprenen dels encerts i de les errades, de les contradiccions, marrades i orientacions correctes de la missió. Per això en el

capítol 28, quan Pau arriba a Roma i reconeix que l'Esperit Sant tenia raó, Lluc deixa de parlar-ne car considera que ja s'ha convertit del tot. Ni Pau, en efecte, es va convertir del tot en el camí de Damasc, ni Pere es va convertir quan va plorar després de les negacions, sinó que l'un i l'altre han hagut de seguir un procés molt llarg de conversió.

—*Aquesta nova relectura en profunditat dels textos segons el Còdex Beza, ¿pot contribuir a millorar la comprensió del missatge de Jesús i mostrar-lo a tants "teòfils" que esperen resposta?*

J. Rius-Camps. —Una cosa jo veig clara, hem de deixar d'idealitzar l'església primitiva. Això és molt important. Catòlics, protestants i ortodoxes..., tots hem idealitzat l'església primitiva i hem fet una lectura del llibre dels Fets lineal, de tipus històric, sense crítica de cap mena. Ens hem de convèncer que aquest no era el propòsit de Lluc, sinó al revés, que el que pretenia era fer veure a *Teòfil* les dificultats que van tenir els deixebles de més nom per comprendre Jesús, per tal que ell pogués seguir aquest camí i es convertís. I si *Teòfil* no l'hagués acceptat, no ens hagués arribat l'obra de Lluc.

Originàriament era un escrit dirigit a ell i als del seu cercle, no pas un evangelí. Aquesta relectura podria ajudar a replantejar avui dia el paper de l'església en la societat moderna. No podem continuar presentant-nos com una església perfecta que no té màcula ni arruga i que pot dictaminar sobre tot... Som una església de pecadors, que també ens hem de convertir, que hem d'escoltar a l'altre i que hem d'esbrinar com aquests grans personatges, a qui tant els costà de comprendre el missatge de Jesús, finalment l'arribaren a comprendre. A veure si ens passa el mateix a nosaltres com a Església o com a esglésies en el seguiment de Jesús, ¿fins a quin punt l'hem arribat nosaltres a comprendre?

J. Read-Heimerdinger. –També penso que ens hauria de fer veure que davant de situacions i noves cultures, jerarquies i persones hem d'aprendre a escoltar l'Esperit Sant. Per definició església vol dir assemblea, per tant hem d'aprendre a discernir i escoltar la veu de l'Esperit Sant. Esperem, llegint l'obra de Lluc des d'aquesta perspectiva, ens faci veure com l'església primitiva no era perfecta, sinó que ha anat fent camí –ella i l'Esperit Sant– per tal de superar tota mena d'obstacles.

J. Rius-Camps. –Em sembla que el camí és aquest. Actualment hem de tenir

en compte els canvis que s'estan produïnt en les bases de les esglésies. La presa de consciència de persones que abans no gosaven o potser no podien dir aquest peu és meu, per dir-ho d'alguna manera. De mica en mica aquestes persones tindran cada vegada més pes perquè van creant una sèrie de xarxes de connexions que totes elles són fruit de l'Esperit. L'Esperit crea aquestes connexions. Ens hem de començar a respectar, treballant junts i veure que hi ha molts que no són ni tan sols creients, però que estan exactament en la mateixa línia que nosaltres propugnem, que és la línia de

la persona. En el Regne de Déu hi ha cabuda per a tothom, ja no es pot parlar, ni tan sols, segons la meua manera de veure, del poble de Déu com si fos un poble separat dels altres. Tots els pobles de la terra estan cridats a formar part del Regne de Déu. Una altra cosa és com de mica en mica els uns i els altres anirem descobrint que tots plegats som fills i filles de Déu, en la mesura que ens deixem portar pel seu Esperit i actuem conseqüentment.

–*Seria allò de Joan XXIII de "l'Evangeli no ha canviat, el que ha canviat és la nostra manera d'entendre'l"...*

Unencontre casual i quinze anys de col·laboració

–*Porteu més de quinze anys col·laborant en investigació bíblica. Quin camí us ha portat fins a Lluc. Demostració a Teòfil?*

J. Rius-Camps. –El meu llarg camí d'investigador ha passat per sant Tomàs, per Orígenes, i per Ignasi d'Antioquia. Va ser a partir d'Ignasi, i arran d'un curs-seminari que impartia a Roma en l'Institut Oriental, com casualment vaig entrar en l'obra de Lluc. Seguint una lectura comentada dels Fets dels Apòstols, fixant-me sobretot en el que feia referència a la profecia em preguntava ¿com és que en alguns passatges s'adverteix a Pau que no pugui a Jerusalem, essent així que ell mateix havia deixat dit abans que havia d'anar a Roma? I em va semblar estrany que, malgrat aquestes repetides advertències, continués el viatge quan se li deia que no hi anés.

Anant seguint el fil del discurs de Lluc em vaig adonar que hi havia altres passatges en què es repetia el mateix, de diferents maneres, a mesura que hi anava pujant. Mirant l'aparat crític vaig descobrir que hi havia un manuscrit, l'anomenat Còdex Beza, on aquests advertiments es feien més durs i més repetits. En el mateix seminari, en examinar el tema de l'apologia que repetidament estava sortint de la boca de Pau (tres grans apologies defensant-se d'aquí i d'allà sense èxit), em vaig adonar que Jesús mateix ja havia desaconsellat fer cap apologia en l'Evangeli de Lluc, d'una manera explícita i per dues vegades.

A partir d'aquí em va semblar que fóra convenient d'endinsar-me en aquesta temàtica per a mi molt llunyana en

aquell moment. A finals dels 80, una vegada ja havia estudiat les grans línies i editat aquests dos llibres en castellà sobre els tema, vaig decidir iniciar un gran comentari, verset per verset, sobre el Fets dels apòstols en quatre volums, editat a la Facultat de Teologia de Catalunya. Quan estava ja molt avançat redactant el tercer volum, vaig tenir l'ocasió de participar en un Col·loqui internacional a Lunel (França) sobre el Còdex Beza. És quan es va produir un encontre que va ser determinant, vaig conèixer Jenny Read Heimerdinger, una estudiosa anglesa que acabava de doctorar-se en un estudi sobre el Còdex Beza..., i que per altres camins, coincidia en la mateixa recerca.

J. Read-Heimerdinger. –Per la meua banda, jo havia fet els primers estudis universitaris sobre la llengua francesa i anglesa. Després, quan vaig anar per dos anys a l'Àfrica en un treball de cooperació, en el temps lliure vaig aprendre el grec del Nou Testament pel meu compte. En els anys 80 em trobava treballant a Lió (França), allà també per distreure'm vaig decidir seguir un curs sobre els manuscrits del Nou Testament a la Facultat Catòlica de Lió. Cada estudiant havia de treballar un text, i a mi em van donar com a exercici Fets 8,37 que en molts manuscrits no s'hi troba. És la història del bateig de l'eunuc d'Etiòpia per Felip. Aquest verset només és un text d'entre molts altres que té paraules o frases addicionals que altres manuscrits dels Fets ometen, o bé tenen paraules i construccions diferents. I em vaig plantejar la qüestió: ¿per què hi havia tantes lectures variants?

J. Rius-Camps. –Penso que una de les coses més importants d'aquesta obra que acabem de publicar, i que per a nosaltres ens ha servit, és que les mateixes dificultats que tenim avui les tenien ells. Hem idealitzat una cosa que no es podia idealitzar.

J. Read-Heimerdinger. –Jo aniria una mica més lluny. Diria que hem de tornar a llegir l'Evangelí tal com es llegia al començament. En certa manera és com anar endarrere, cercant el principi. Nosaltres, l'església, els estudiosos, els dirigents..., hem anat canviant la interpretació perquè vam perdre de

vista les arrels, idealitzant la situació real. Diria que cal tornar a llegir els documents tal com eren en el començament...

J. Rius-Camps. –En aquesta línia penso que és molt important sentir-nos jueus, perquè hem acceptat que Jesús és el Messies. Hauriem d'utilitzar les mateixes tècniques que tenien els jueus. És a dir, l'Escriptura no és ja Antic Testament ni Nou Testament... Tot és Escriptura, i aquesta Escriptura conté les pautes perquè nosaltres ens hi veiem reflectits avui dia. Hem d'inspirar-nos en els evangelis, certament, perquè són

molt importants, però sense menysprear totes les arrels anteriors que ens poden ajudar molt a comprendre la nostra situació actual. Precisament una de les coses que sempre m'ha frapat és que els jueus mai han tingut vergonya d'ensenyar les seves pròpies vergonyes. Les contradiccions que hi ha en l'Antic Testament a tots els nivells, no se'ls han callat mai. Som nosaltres que hem volgut idealitzar un tipus d'església que ha servit després per imposar-se. Siguem senzills, tornem als textos i veiem com els podem actualitzar en el moment present. ☹

El professor Christian-Bernard Amphoux, director del Centre dels Manuscrits de la Bíblia a França, ens parlava molt sovint d'un manuscrit que a ell l'interessava d'una manera especial, perquè era un text molt antic, molt primitiu. Es tractava del Còdex Beza. Després, en tornar a Anglaterra, durant deu anys vaig continuar amb els estudis del grec, dels manuscrits..., focalitzant el meu interès sobre la lingüística del grec del Nou Testament. A mesura que aprenia sobre aquest tema apassionant, em vaig adonar que una bona part de les paraules que variaven en els manuscrits del llibre dels Fets eren precisament aquelles que els lingüistes, a mitjans dels anys vui-

tanta, consideraven les més importants per articular la narració d'una història.

A través d'aquestes paraules (petites partícules, connexions) vaig veure com a través d'elles es podien comunicar per escrit els efectes especials de la narració oral: el to de veu, les pauses, el suspens, els parèntesis explicatius per als oients, etc. Finalment, em vaig embarcar fer una tesi doctoral comparant el llenguatge dels Fets en el Còdex Beza amb la llengua del text grec alexandri (Còdex Vaticà). La meua conclusió confirmava que el Còdex Beza era més primitiu que el del text alexandri. I per a mi era del tot clar que el Còdex Beza tenia un coneixement de primera mà del món del judaisme del segle I.

L'estiu que vaig enllestir el doctorat, vaig presentar un treball al Col·loqui Internacional de Lunel, organitzat precisament per commemorar el quart centenari de la trobada d'aquest manuscrit. Després de la conferència, va venir un senyor cap a mi preguntant-me si jo havia llegit el seu comentari sobre els Fets. Jo no sabia el seu nom ni coneixia el seu comentari. Em digué que el que havia dit en la conferència era el que ell mateix tenia escrit en el seu comentari. Vaig tenir por d'haver exposat una conclusió ja publicada sense citar-ne la referència. Quan vaig saber, però, que el seu comentari estava escrit en català, vaig respirar tranquil·la perquè sabia que no era possible haver-lo llegit. Aleshores, aquest senyor em va explicar que estava acabant d'escriure aquest comentari en català sobre els Fets dels Apòstols segons el Còdex Beza, comparant-lo també amb altres manuscrits, i que havia arribat com he dit a la mateixa conclusió. ☹